

De kleine
Hoge Raad

voor
dummies[®]

Maarten Feteris
m.m.v. Jason van Heusden

BBNC
uitgevers

Amersfoort, 2019

Inhoud

Inleiding	9
Hoofdstuk 1: De rechtsstaat	11
Stel je eens voor	13
De democratische rechtsstaat: regels van en voor iedereen . . .	15
Het evenwicht tussen de drie staatsmachten	17
Grond- en mensenrechten	21
Toegang tot de rechter	23
Rechtspraak in Nederland	24
Rechtsgebieden	25
Organisatie	25
De rol van de (hoogste) rechter in een rechtsstaat	28
Hoofdstuk 2: Geschiedenis van de Hoge Raad	31
Voorgeschiedenis en totstandkoming	33
Korte voorgeschiedenis	33
Na de onafhankelijkheid: de totstandkoming van de Hoge Raad	35
Ontwikkelingen in de taak van de Hoge Raad	36
De Hoge Raad in oorlogstijd	38
Huisvesting: van Binnenhof naar Korte Voorhout	41
Hoofdstuk 3: De taken van de Hoge Raad als cassatierechter . . .	47
De toets in cassatie	49
Wat de cassatierechter niet doet: feiten vaststellen	50
Is het recht goed toegepast?	51
Verzuim van vormen	53
Motiveringsgebreken	55

Vernietiging of verwerping, wat betekent dat?	58
De taken van de Hoge Raad	60
Het bevorderen van de rechtseenheid	60
Het bieden van individuele rechtsbescherming	62
Hoofdstuk 4: Rechtsvorming door de Hoge Raad	65
Rechterlijke rechtsvorming	65
Rechtsvorming door de Hoge Raad	67
De artikelen 81 en 80a van de Wet RO	70
Manieren om bij te dragen aan de rechtsontwikkeling	71
Gebruikte technieken in rechtsvormende arresten.	71
Overzichtsarresten.	74
Prejudiciële vragen aan de Hoge Raad.	75
Cassatie in het belang der wet.	75
Contacten met de feitenrechters	76
Grenzen aan rechtsvorming door de Hoge Raad	77
Hoofdstuk 5: De organisatie van de Hoge Raad	81
Hoe is de Hoge Raad georganiseerd?	83
De Hoge Raad	83
Het Parket bij de Hoge Raad	90
De directie bedrijfsvoering	91
Het wetenschappelijk bureau	91
De administratieve ondersteuning	92
Overige onmisbare schakels in de organisatie.	93
Hoofdstuk 6: De leden van de Hoge Raad	95
Niet zo bekend als 'The nine'.	97
Hoe word je raadshere?	98
De benoemingsprocedure.	100
Man-vrouwverhouding in de Hoge Raad.	102
Ook raadsheren hebben persoonlijke opvattingen.	104
Voetballende raadsheren?	105
Over raadsheren gesproken!.	106

Adellijke families	106
Politicus en raadsheer	107
De pil van Drion	108
'Omke Romke'	109

Hoofdstuk 7: De procureur-generaal bij de Hoge Raad en zijn parket 111

Samenstelling en organisatie	113
De voorgeschiedenis van het parket	113
De onafhankelijke positie van het parket	115
Hoofdtak van het parket: het nemen van conclusies	115
Het parket in cijfers	118
Enkele aansprekende conclusies	119

Hoofdstuk 8: Herziening en enkele andere bijzondere taken van de Hoge Raad en de PG 123

Herziening	124
Gronden voor herziening	124
Het 'novum'	125
Herziening ten nadele van de verdachte	128
Enkele geruchtmakende herzieningszaken	130
Cassatie in het belang der wet	132
Enkele andere bijzondere taken van de HR en de PG	134
Behandeling van klachten over rechters	134
Schorsing en ontslag van rechters	135
Toezicht op het Openbaar Ministerie	136
Strafrechtelijke vervolging bewindspersonen of Kamerleden	137
Adviserende taak	138

Hoofdstuk 9: De Hoge Raad in de toekomst 141

Meer concentratie op rechtsvorming	141
Amicus curiae	142
Naar een verlofstelsel?	144

Meer prejudiciële vragen aan de Hoge Raad?	147
Gespecialiseerde cassatie-advocaten in strafzaken?	147
Taalgebruik	148
Digitalisering en robotisering	149

Hoofdstuk 10: Tien interessante arresten van de Hoge Raad .. 153

Betalen voor identiteitskaarten	154
Staat aansprakelijk voor dood van drie moslimmannen in Srebrenica.	155
Telefoonabonnementen met 'gratis' mobieltje	157
Een uitzonderlijk geval: recht op vergoeding van niet-gedekte zorg	159
Media-aandacht voor een 'kopschopper'	161
Verkoper van het boek 'Mein Kampf' niet strafbaar	163
Belastingdienst mag foto's van camera's boven de wegen niet gebruiken	164
De zaak Heringa: over hulp bij zelfdoding door een niet-arts... ..	166
Verboden onderscheid in bijstand voor samenwoners met behoefte aan zorg	168
Hoge Raad formuleert regels voor de wrakingsprocedure in strafzaken	170

Index 173

Inleiding

De meeste Nederlanders hebben weleens gehoord van de Hoge Raad. Jij waarschijnlijk ook, anders was je niet begonnen om dit boekje te lezen. Veel, maar toch heel wat minder mensen weten wat de taak is van de Hoge Raad: dat hij de hoogste rechter van ons land is op het gebied van het burgerlijk recht, het strafrecht en het belastingrecht. En dat de Hoge Raad daarmee een belangrijke rol vervult in onze maatschappij. Maar wij merken in ons dagelijks werk dat het voor veel mensen – ook juristen – niet zo duidelijk is wat de Hoge Raad nu *precies* doet. En net zo belangrijk: wat hij juist niet doet. Ook journalisten en rechtenstudenten hebben vaak geen duidelijk beeld van de taak van de Hoge Raad. Zij weten dus ook niet waarin die taak verschilt van de taak van andere gerechten, zoals de rechtbanken en gerechtshoven. Dat de Hoge Raad, zoals dat heet, cassatierechter is, en welke beperkingen dat met zich meebrengt.

Om het belang van de Hoge Raad voor onze maatschappij duidelijk te maken, willen wij proberen iets van die onbekendheid weg te nemen. In dit boekje vertellen wij – voor een breed publiek en op een toegankelijke manier – wat meer over de Hoge Raad en zijn taken. Want wij vinden het belangrijk dat niet alleen juridisch ingewijden, maar ook andere geïnteresseerde burgers in hoofdlijnen begrijpen wat de Hoge Raad doet en waar hij voor staat. Ook willen we de lezer iets meegeven over de geschiedenis van de Hoge Raad en een kijkje geven in de keuken van de organisatie en het personeel van dit college.

Wij wensen je veel leesplezier en hopen dat door het lezen van dit boekje de Hoge Raad meer voor je zal gaan leven. Ook hopen wij dat je je daardoor ervan bewust wordt hoe belangrijk het is dat er een goed functionerende hoogste rechter is in ons land.

Over de pictogrammen

In dit boek kun je in de marge verschillende pictogrammen tegenkomen. Deze pictogrammen vestigen de aandacht op stukjes tekst waarin belangrijke informatie staat of waarin opmerkelijke zaken worden besproken. De volgende pictogrammen zijn gebruikt:

BELANGRIJK

Naast dit pictogram vind je een tekst die belangrijke informatie bevat, bijvoorbeeld over de werking van de Hoge Raad of over bijzondere arresten.

TECHNISCHE
INFO

Dit pictogram zie je naast stukken tekst die wat extra informatie geven. Interessant en verdiepend.

TIP

Hier vind je tips over interessante zaken, bijvoorbeeld de mogelijkheid tot een bezoek aan de Hoge Raad of websites waar je informatie kunt vinden, boeken om dieper op de stof in te kunnen gaan.

VOORBEELD

In deze alinea's wordt een voorbeeld aangehaald om te verduidelijken wat er in de voorgaande tekst gezegd wordt, of om een beslissing van de Hoge Raad te illustreren.

Wetten die voor iedereen gelden**Grond- en mensenrechten****Het evenwicht tussen de drie staatsmachten****Rechtspraak in Nederland: van rechtbank tot Hoge Raad**

Hoofdstuk 1

De rechtsstaat

Dit boekje gaat over de Hoge Raad der Nederlanden of kortweg: de Hoge Raad. De Hoge Raad is de hoogste rechter in burgerlijke zaken, strafzaken en belastingzaken. Maar voor we het over dit belangrijke orgaan zullen hebben, staan we in dit eerste hoofdstuk eerst kort stil bij de betekenis van het begrip rechtsstaat. Dat is de basis waarop de rechtspraak in Nederland, en dus ook de Hoge Raad, functioneert. Rechtsstaat klinkt als iets belangrijks, en dat is het ook. Maar het is niet heel eenvoudig om kort en krachtig uit te leggen wat dit begrip nu precies inhoudt. Ook voor ervaren juristen niet. Er zijn niet voor niets dikke boeken over vol geschreven. Over de betekenis van de rechtsstaat en over de rol van de rechter daarin. In dit hoofdstuk proberen we om in het kort uit te leggen wat een rechtsstaat inhoudt, waarom die voor elke burger, en dus ook voor jou, zo belangrijk is en wat daarin de rol is van de rechter, dus ook van de hoogste rechter.

FOKKE & SUKKE

SCHRIJVEN AAN DE NEDERLANDSE
GRONDWET

...HOE ZEGT MEN
'CHECKS AND BALANCES'
IN DEN MOEDERTAAL?

...EH...

RGVT

Stel je eens voor ...

Stel je eens voor dat je een hoge boete in je brievenbus of mailbox vindt voor te hard rijden met je auto. Je kijkt als kritische burger natuurlijk eerst eens heel goed naar de inhoud van dat bericht en je ziet al snel dat er helemaal niets van klopt: op de dag waarop jij te hard zou hebben gereden, was je met die auto op vakantie in het buitenland. Onmogelijk dus dat jij op dat moment met diezelfde auto hier in Nederland te hard reed.

Waarschijnlijk aarzel je geen moment en onderzoek je op welke manier je bezwaar kunt maken tegen deze boete. Want je hebt de mogelijkheid om je recht te halen. Daarbij kun je erop vertrouwen dat als er uiteindelijk een rechter aan te pas moet komen, deze op een onpartijdige en onafhankelijke manier naar je zaak zal kijken. En dat je de boete ook niet zal hoeven te betalen als je het écht niet gedaan hebt.

Dit is maar één voorbeeld uit duizenden, want er zijn heel veel situaties waarin je een discussie kunt krijgen over je rechten en verplichtingen. Over wat je mag en niet mag en wat je moet doen. Maar stel je nu eens voor dat je in een land woont (en die landen bestaan echt!) waar je die mogelijkheid om je gelijk te halen niet hebt. Of misschien heb je die mogelijkheid wel volgens de letter van de wet, maar weet je eigenlijk al bij voorbaat dat de kans groot is dat jouw zaak zal worden behandeld door een rechter die beslist op grond van een politieke agenda. Een rechter die de werkelijkheid (de feiten) en de geldende regels ondergeschikt maakt aan die agenda. Dat speelt in het bijzonder als je een geschil hebt met de overheid, dus met een politiek gestuurde instelling. Maar ook als je tegenpartij niet de overheid is, worden jouw rechten niet behoorlijk beschermd. Bijvoorbeeld als de rechter zich laat leiden door vriendschap met die andere partij of wanneer hij zijn

beslissing laat beïnvloeden door steekpenningen die de andere partij hem betaalt om een bevoorrechte behandeling te krijgen. Ook dat komt in een aantal landen voor. Het is best een beangstigende gedachte dat anderen je zomaar onrecht kunnen aandoen en dat je als burger maar moeilijk of zelfs helemaal niet in staat bent om dat werkelijk aan te vechten. In zulke omstandigheden ken je als burger totaal geen zekerheid. Je kunt op ieder moment worden gedwarsboomd door boetes, door gevangenneming en door verlies van je baan of huis. Je bent dan eigenlijk machteloos, vooral tegenover de – machtige – overheid.

Hoe anders is het bij ons in Nederland. We mogen ons gelukkig prijzen dat we in een land wonen waar iedere burger rechten heeft. En – net zo belangrijk – dat hij op deze rechten ook een beroep kan doen. Dat hij de naleving daarvan zo nodig kan afdwingen, ook tegen de overheid. Het is goed om te beseffen dat deze situatie niet iets vanzelfsprekends is en ook niet vanzelf ontstaat. Een land kan op zo'n manier alleen behoorlijk functioneren als er sprake is van een democratische rechtsstaat. Dat wil ook zeggen dat de spelregels die bij zo'n rechtsstaat horen goed in acht moeten worden genomen. Hieronder staan de belangrijkste kenmerken van een democratische rechtsstaat. In de volgende onderdelen van dit hoofdstuk gaan we verder in op deze kenmerken.

BELANGRIJK

Belangrijkste kenmerken van de democratische rechtsstaat:

- » democratisch vastgestelde en algemeen geldende regels die ook daadwerkelijk worden toegepast
- » evenwicht tussen de drie staatsmachten: de wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht